

5. Мещеряков А. Познание мира без слуха и зрения [Электронный ресурс] / А. Мещеряков. – Режим доступа : http://scepsis.ru/library/id_960.html
6. Свасьян К. А. Феноменологическое Познание. Пропедевтика и критика / К. А. Свасьян. – Ереван : Изд-во АН АрмССР, 1989. – 199 с.
7. Шалютин Б. С. Становление свободы: от природного к социокультурному бытию / Б. С. Шалютин. – Курган : Зауралье, 2002. – 88 с.
8. Eibl-Eibesfeldt I. Ethological concepts and their implication for the sciences of man / I. Eibl-Eibesfeldt // Этология человека на пороге 21 века: новые данные и старые проблемы / под ред. М. Л. Бутовской. – М. : Старый Сад, 1999. – Р. 122–152.
9. Lorenz K. Evolution and modification of behaviour / K. Lorenz. – Chicago ; London : Univ. Chicago press, 1965. – 121 p.
10. Merleau-Ponty M. Phenomenologie de la perception / M. Merleau-Ponty. – Paris : Gallimard, 1945. – 526 p.

Статтю подано до редколегії
07.09.2012 р.

УДК 37.03

О. А. Сохацька – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри культурології та менеджменту соціокультурної діяльності Волинського національного університету імені Лесі Українки

Творчий потенціал світоглядної культури особистості

Роботу виконано на кафедрі культурології та менеджменту соціокультурної діяльності ВНУ ім. Лесі Українки

Статтю присвячено проблемі формування світоглядної культури як творчого потенціалу в розвитку особистості. Розкривається практична орієнтація світоглядної культури, яка є культурою практичного творення світу, наголошується її вагома присутність у творчості особистості, у її життєвому світі. У статті відзначається, що світоглядна культура є необхідною передумовою власної життєдіяльності особистості.

Ключові слова: світоглядна культура, творчість, особистість, життєвий світ, життєдіяльність.

Сохацкая О. А. Творческий потенциал мировоззренческой культуры личности. Статья посвящена проблеме формирования мировоззренческой культуры как творческого потенциала в развитии личности. Раскрыта практическая ориентация мировоззренческой культуры, которая выступает культурой практического освоения мира, акцентируется ее значимое присутствие в творчестве личности, в ее жизненном мире. В статье отмечается, что мировоззренческая культура есть необходимым условием собственной жизнедеятельности личности.

Ключевые слова: мировоззренческая культура, творчество, личность, жизненный мир, жизнедеятельность.

Sokhatska O. A. Creative Potential of Worldview Culture of Personality. The issues of the development of worldview culture as the creative potential in the development of personality is revealed. The practical orientation of the worldview culture, which is the culture of practical creation of the world is highlighted, as well as its essential presence in personality's creativity and life world is stressed. It is noted that worldview culture is a necessary precondition of personality's own vital activity and lifestyle.

Key words: worldview culture, creativity, personality, life world, vital activity.

Постановка наукової проблеми та її значення. Світоглядна культура – завжди правильне, хоча своєрідне дзеркало душі особистості. Характеризуючись багатоспрямованістю, концентруючи в собі основні, визначальні орієнтири творчої діяльності, вона детермінує в загальних рисах розгортання інтелектуально-духовних процесів. Загальні світоглядні установки функціонують при цьому як найважливіші інтелектуальні каталізатори засвоєння найбільш соціально і культурно значущих досягнень.

Мета статті – розкрити практичні орієнтації світоглядної культури як культури практичного творення світу, схарактеризувати її як необхідну передумову власної життєдіяльності особистості.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Світоглядна культура постійно поєднує людину зі світом. «Сіть світоглядної культури полягає в тому, що вона відображає безпосередню єдність людини і суспільної форми практики. При цьому ступінь адекватності індивідуальної життєдіяльності її суспільному характеру виступає практичним показником міри свободи людини у сфері суспільного виробництва, утвердженням її здібностей до творчості за законами природи і мірками суспільної культури» [8, 215].

Поза світоглядною культурою немає і не може бути творчості й особистості – і не тільки тому, що аморфним, внутрішньо несистематизованим, незцементованим представлено інтелектуально-духовний матеріал знання. Насамперед і головним чином тому, що при цьому повною мірою не реалізується, не проявляється самотворчість особистості, оскільки відсутнє чітке розмежування всього, що оточує людину, на людське – особистісно значуще і позбавлене цього статусу. Адже у всьому без винятку може і повинен проявлятися власне людський смисл. Для цього особистості завжди життєво необхідно залишатися на позиції особистісних якостей – особистісно відповідально відноситися до всіх, без винятку, процесів, явищ, подій, інших людей.

Для особистості немає «нейтральних речей». Їх використання відповідає людському призначенню. Все багатство предметного світу для особистості постає в його справжньому призначенні, тобто для її власне особистісного розвитку й самоутвердження, а не як якийсь чужий для неї світ. Тому можна зробити висновок про те, що «...висхідним методологічним принципом формування людської особистості, її духовного світу, є прилучення її до розпредмечування різноманітних формоутворень культури шляхом оволодіння історично виробленими людством видами і способами діяльності...» [11, 163].

Особливого значення світоглядна культура набуває в переломні історичні епохи, коли загострюється потреба в цілеспрямованій організації соціальної творчості, у подоланні відсталих установок, які втратили свій смисл цінностей, і в утворенні якісно нових форм творчості. Соціокультурний розвиток відповідно продукує зміст нових установок. Освоєння об'єктивних закономірностей суспільства, визначення історично найбільш значущих із них – вихідна основа пошуку оптимального поєднання суспільних і особистісних інтересів.

Роль світоглядної культури особистості важко переоцінити. Світоглядна культура, яка виросла на основі культурних багатств суспільства, різноманітності культурної творчості (а всі форми участі особистості в культурному розвитку суспільства, як уже зазначалося, можуть і повинні бути представлені як культурна творчість), являє собою певну здібність або потенціал культури особистості, який покликаний забезпечувати духовний і душевний комфорт. Це та атмосфера, у якій людина відчуває себе вільною, оскільки володіє усвідомленими і цілком реальними умовами (основами) самореалізації та самовияву. Одночасно відсутність цього потенціалу особистісної культури слугує чітким доказом глибинних деструктивних, кризових тенденцій, що виражаються, відповідно, і в психологічному дискомфорті, і в почуттях невпевненості, які оволодівають індивідом, в апатії, у хитанні думки від однієї крайності до іншої.

«Універсальність світоглядної культури особистості залежить насамперед від ступеня особистої участі в суспільній праці, від уміння застосувати на практиці вироблені людством знання і уявлення про світ. Ось чому культура особистості – це не культура духовного споживання, свого роду “інтелектуальної гри”, а, навпаки, культура практичного творення світу» [8, 175].

У цьому проявляється передусім саме практична орієнтація світоглядної культури: сягаючи корінням у діяльний процес становлення, формування, у подальшому вона також практично функціонує в різноманітності форм і способів його активності. Нерозривно поєднана із суспільством, включаючись у соціально-практичне життя, людина змінюється разом із розвитком суспільства. Виникає необхідність розуміння змістовного матеріалу світоглядної культури в аспекті всієї сукупності соціально-історичних умов, різноманітності культурних процесів, багатопланової життєдіяльності людей. Світоглядна культура повинна бути присутня у творчості особистості. «Людина перебуває не в центрі байдужої до неї природи, а в центрі свого життєвого світу, тобто по-особливому сконструйованої предметної і соціальної дійсності. Кожен індивід бачить соціальний і предметний світ як передумову власної життєдіяльності, але реально стикається з цією передумовою у форму значущих для нього подій власного життя, в ході яких особистість актуалізує не всю сукупність форм соціально-практичної діяльності, а тільки ту її частину, яка обумовлена життєвою необхідністю. Разом з тим кожен акт людської життєдіяльності в його неповторності і самобутності як такої» [9, 36].

Творчість є принципом життя людини. Кожен, хто прагне пізнати «свій шлях широкий» в усіх його вимірах, опанувати мистецтво, бути самим собою, мусить свідомо стати на позиції творчого ставлення до життя.

Ідея життєдіяльності є провідною для сучасної соціальної філософії, психології, педагогічної теорії. Принцип життєтворчості передбачає, що предметом творчості стає не тільки зовнішній, а й внутрішній світ людини, коли вона будує власне життя відповідно до певного морального позитивного задуму, що має особистісний смисл, який у кінцевому підсумку збігається із загальнолюдським.

Фундаментом творчості в житті є свобода суб'єктивної активності людини. Джерелом активності виступають потреби, які за ідеальних умов мають вільно реалізовуватися, однак насправді їх задоволення відбувається через подолання тих чи інших обставин, протиріч і протидій, що часто слугують додатковим подразником для актуалізації творчих задатків індивіда.

Творчий потенціал у широкому розумінні грає роль однієї з основних динамічних детермінант, що визначають спрямованість процесу розвитку особистості. Серед розмаїття потреб можна виділити дві взаємозв'язані потреби. Це потреба бути особистістю (потреба персоналізації) і потреба самореалізації. Перша забезпечує активне входження індивіда в соціальні зв'язки і водночас зумовлюється цими зв'язками, суспільними відносинами. Друга спонукає особистість до реалізації свого творчого потенціалу (запас життєвої енергії, задатки, здібності, талант). Завдання виховання і освіти полягає в ознайомленні зі шляхами, завдяки яким людина може стати тим, ким здатна стати, тобто самореалізуватися.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Свідоме творення особистістю свого життя передбачає розробку життєвої стратегії. У стратегії життя фіксується життєва позиція та головна життєва лінія, визначається проекція майбутнього шляху особистості. Отже, стратегія життя передбачає: 1) вибір вирішального для особистості напряму, способу життя, визначення головних життєвих цілей, етапів їх досягнення та послідовності цих етапів; стратегія виникає спочатку як «задум життя», його ідеальний план, який потрібно здійснити на практиці, що неминуче зв'язано з подоланням протиріч; 2) розв'язання протиріч існування, досягнення особистістю своїх життєвих цілей і планів; 3) фіксацію процесу творення особистістю цінностей свого життя [1].

Наявність життєвої стратегії та послідовність діяльності для її здійснення дає можливість особистості навчитися краще орієнтуватися у своєму внутрішньому світі (своїх потребах, станах); набути досвіду розв'язання внутрішньоособистісних протиріч та конфліктів, гармонізації свого внутрішнього світу; осмислити діапазон засобів для вирішення своїх життєвих завдань; розвивати вміння змінювати життєву стратегію та свої життєві орієнтири за умов підвищеного ступеня нестабільності, невизначеності, набувати навичок взаємодії зі своїми глибинними психологічними структурами (підсвідомістю та несвідомим); динамічно змінювати стратегію поведінки за умов ситуації, що змінилася, набуваючи життєвого досвіду. У результаті – сприяти особистісному зростанню, створенню оптимальної стратегії поведінки, підвищенню творчого потенціалу особистості.

Список використаної літератури

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни личности / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991.
2. Бебик В. М. Політична культура сучасної молоді / В. М. Бебик, М. Ф. Головатий, В. А. Ребало. – К. : А.Л.Д., 1996.
3. Бернс Р. Развитие Я – концепции и воспитание / Р. Бернс. – М. : Прогресс, 1986.
4. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 4.
5. Выготский Л. С. Проблема возраста : собр. соч. : в 8 т. Т. 4 / Л. Выготский. – М. : Педагогика, 1984.
6. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер. – М. : Прогресс, 1990.
7. Ильин И. А. Путь к очевидности / А. Ильин. – М. : [б. и.], 1990.
8. Мировоззренческая культура личности. Философские проблемы формирования / отв. ред. В. П. Иванов. – К. : Наук. думка, 1986.
9. Никонорова Л. В. Суспільно-практична сутність світоглядної свідомості / Л. В. Никонорова // Філософська думка. – 1988. – № 1.
10. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл. – М. : Прогресс, 1990.
11. Шинкарук В. И. Гуманизм диалектико-материалистического мировоззрения / В. И. Шинкарук, А. И. Яценко. – К. : Политиздат, 1984.

Статтю подано до редколегії
21.08.2012 р.